

Божидар Лазич^{1*}

докторанд Географског факултета Универзитета у Београду

* Школа за ученике оштећеног вида „Вељко Рамадановић“, Земун

Оригинални научни рад

Методичка теорија и пракса број 2/2020

УДК: 371.311.4::91

371.3::[821.163.41.09-193.1:398

Стр 193–200

КОНТРОВЕРЗНА ДИСКУСИЈА У ЦИЉУ УНАПРЕЂЕЊА НАСТАВЕ ГЕОГРАФИЈЕ

Резиме: Поред стицања фактографског и логичког знања, уочавања узрочно-последичних веза између предмета и појава, потребно је да ученици развију и одређене вештине током похађања васпитно-образовног процеса. Сарадња већег броја деце код овладавања групних задатака је изразито битна са аспекта наставе и васпитања. Са наставног аспекта они ће истовремено учити од својих вршњака и преносити им своје знање неопходно за остваривање постављеног циља. Са друге стране, васпитни део се састоји од стицања мотивације, осећаја припадности групи, осећаја сопственог значаја и доприноса за успех групе али и одређених потешкоћа са којима се ученици морају суочити. Све споменуто подстиче примена посебног концепта у настави који се зове контроверзна дискусија. Сам назив указује на основне карактеристике концепта – анализа неке контроверзне теме (актуелне или традиционалне) на часу, одбрана и критика становишта. Најбољи резултати у примени оваквог типа часа су остварени заменом улога, у смислу да на крају прве дебате ученици који су заговарали једно становиште, други део дебате заузму становиште које су пре тога критиковали. Дебата мора да се заснива на примени научних аргумената и стечених искустава ако их је било, без неаргументованог пристрасног изражавања.

Кључне речи: контроверзна дискусија, групни рад, супротстављене теме, аргументована дискусија.

1 bozidarlazic.bg@gmail.com

УВОД

Дискусија се као појава у школским срединама јавила током XX века. У великој мери се за правилан развој личности ученика користила метода убеђивања других, и то највише у Северној Америци. Наставна ситуација се током обраде одређених тема претварала у праву дебату, па отуда назив дебатни клуб у северноамеричким школама. Наставник у договору са ученицима је бирао одређену контроверзну тему, која је имала присталице за и против. Углавном се одељење делило на два дела али је практикована и подела на више група у оквиру једног одељења, уколико је тема могла да има више становишта (на пример привредно, саобраћајно, еколошко, насеобинско, социјално и друго). У складу са кооперацијом и организацијом школских институција, дебата је могла да укључи већи број одељења. Озбиљност дискусије, за неке ауторе на превише високом нивоу с обзиром на узраст деце, се огледала у томе да су понекада на крају дебате гласања одлучивала "победника". Са педагошког становишта, овакав вид дучела може изазвати позитивне (мотивација, развој говорништва и ширење знања) и негативне конотације (притисак учесника, занемаривање основног циља дискусије и жеља за победом). За разлику од дебатног клуба, контроверзна дискусија не придаје толико значаја способности убеђивања, већ групном раду и ширењу видика учесника, посебно заменом улога у другом делу активности. Метода контроверзне дискусије коју су Џонсон и сарадници формулисали 1986. године, ставља саму ситуацију у оквиру реалног живота где ће се ученици сусретати са мноштвом супротних мишљења. Такође, могућност промене става услед употребе аргумената је веома значајна за социјални развој, као и учвршћивање сопственог уверења прикупљањем чињеница. Даље, решавање конфликта уз узајамно поштовање супротстављених присталица је корисно у животу и раду који је пред ученицима. Оно што често изостаје код одраслих који су се школовали традиционалним видом наставе, јесте способност позиционирања у ситуацију друге особе, што потенцира метода контроверзне дискусије (Roeders, 2003).

МЕТОДЕ

Контроверзна дискусија се дефинише као дискусија чији задаци имају лични, социјални и интелектуални утицај на појединца, и изазивају осећања, преиспитавања вредности и уверења. Задаци у оквиру ове методе неретко су дубоко укорењени у друштву и практично деле присталице на две групе. Теме које нису искључиве, односно оне које садрже две или више различитих али оправданих активности, прави су избор за методу контроверзне дискусије (Stradling, 1984; Oxfam, 2006). често се као разлог избегавања контроверзних тема међу наставницима истиче забринутост на који начин ће деца, родитељи и окружење реаговати на овакав вид наставе. Са стране субјективног осећаја наставника, они могу бити несигурни у себе на који начин ће се такав вид наставе одиграти, посебно ако нису током свог школовања за наставнике изучавали савременије методе (Busey and Mooney, 2015). Дебата уколико је темељно припремана, усклађена са узрастом учесника и добро вођена, може само имати позитивне ефекте на све актере (учесници, наставници, друштво). Слободно изражавање и ослобађање

стега доприноси развоју система знања и демократичности. Наставник треба да препозна и отклони доношење закључака код деце на основу предрасуда, укорењених друштвених норми које су подложне променама током времена. Стицање искуства у оваквим моделима подједнако значи и наставном особљу и ученицима (Fournier-Sylvester, 2013).

Дискусија као појам изучавања је присутна у друштвеним наукама, као што су педагогија и психологија. У одређеним научно-стручним круговима присутно је мишљење да је дискусија део педагошког приступа сврсисходан испитивању контроверзних задатака у школској средини. Дискусија се може водити између истомишљеника али нема ту динамичност и интензитет као када су у њу укључени вишеструки погледи на материју. Она постаје потпуно оправдана када су учесници спремни да саслушају неистомишљенике, науче нешто из њиховог виђења и осећају слободу да се изразе. Као сличан термин издваја се конверзација, односно разговор. Употреба једног или другог термина често зависи од степена интензитета којим се разговор води (Hand and Levinson, 2012).

Предности методе су вишеструке – ослобађање од предрасуда, развитак критичког мишљења, стицање способности говорништва и система знања, увиђање узрочно-последичних веза између предмета, појава и процеса у природној и друштвеној средини, оспособљавање за животне ситуације, стицање самопоуздања и толеранције, социјална интеграција, могућност гласања и одабира, упознавање ученика са проблемима у свету (актуелним и некадашњим) на основу чега може да се постави одређена хипотеза за будући развој догађаја (Awan, 2014).

Развој глобалне мреже и растуће размене података и информација пре свега електронским путем је допринео да све категорије људи могу да прате дешавања не само на локалном и регионалном, већ и на светском нивоу. Са мноштвом контроверзних тема и питања суочавамо се на свакодневном нивоу, и реално је за очекивати да су оне ушле у школе као институције. Самим тим је не само могуће, већ и оправдано дискутовати у школским учионицама око глобалних питања. Компетенције наставника морају бити усмерене ка томе, неопходно је да се и они константно усавршавају и практикују употребу метода који ће бити од практичног значаја за ученике (Öztürk and Kuş, 2019).

ОСМИШЉАВАЊЕ ЧАСА

Како би метода имала потпуну сврху, час треба да буде осмишљен на следећи начин, а тиче се организације група, самог рада и правила понашања.

Величина групе: постоји пар могућности подела ученика у једном одељењу. То зависи од разних фактора – избора теме (неке теме имају два или више супротстављених становишта), броја ученика у одељењу, циља часа (на који начин наставник жели да укључи све ученике). При свему томе треба имати у виду степен хетерогености деце по питању предзнања, знања, самопоуздања, тимског рада итд. На основу свега изнетог, подела одељења може бити на:

1. две велике групе

2. више средњих група (5-10 ученика)

3. више мањих група (2-4 ученика)

Могуће је дискусију организовати само унутар групе, где ће ученици између себе дискутовати. Предност мањих група је већи степен учешћа све деце, док је рад у групама истовремен. Највише се практикује избор средњих група јер се испоставило да су оне најоперативније у погледу рада и укључивања свих актера (без обзира на вербалне способности сваки појединац може имати битну улогу у оваквом раду)

Састав групе: одељења могу бити хомогенија или хетерогенија по питању интересовања и способности али групе у оквиру примене метода контроверзне дискусије морају бити колико је могуће сличне у погледу знања и искуства у дискусијама.

Рад: наставник врши поделу и одабир група. Пре тога је наравно извршио анализу, тачније степен компактности тимова, одговарајуће теме које су у корелацији са актуелним градивом или глобалним питањима, припремио материјал и остало. Након тога, ученици започињу са радом читајући текст и коментаришући га у оквиру своје групе. Пожељно је да сваки члан да свој допринос тиме што ће изнети аргумент у одбрану става групе (који им је додељен на почетку), анализирати га за својим колегама или прочитати извештај који је група као целина саставила пред дебату. Дебата се одвија по принципу изношења аргументованих гледишта, без прекидања супарника. Пре и током дискусије наставник представља модератора, који има улогу да групе подстиче на говорништво и евентуално да решава конфликте, истичући значај узајамног поштовања и непостојања јединственог победника у конструктивној расправи. Након размене ставова, групе мењају дотадашње улоге и други део дебате заступају супротно становиште. Овим чином се психолошка страна ученика развија. Свака индивидуа поседује предрасуде са којима се током живота суочава, свесно или несвесно. Замена улога развија социјалну и интелектуалну страну личности, чиме се одређене предрасуде могу избрисати. Крај дискусије може да садржи још један додатни део. Ту се мисли на изјашњавање сваког члана, који избор је најближи његовом опредељењу. Разлог зашто ово треба радити на крају, а не на почетку примене методе контроверзне дискусије, лежи у чињеници да је на крају ученик контроверзну тему сагледао из свих могућих углова, учествовао у одбрани свих становишта (најчешће су то два становишта) и генерално увидео комплексност тематике и све чињенице које говоре за и против сваког мишљења. Постављање ученика у позицију другог је изузетно важно са социјалног и школског аспекта (Fournier-Sylvester, 2013)

Принципи понашања: амбијент за кооперативну комуникацију, учешће свих ученика одељења, поштовање саговорника, проналажење већег броја решења путем креативног приступа, изношење аргумената (Roeders, 2003).

УЛОГА И КОМПЕТЕНЦИЈЕ НАСТАВНИКА

Улога наставника – скренути пажњу да супротан став није усмерен против особе која заступа супротно гледиште; често је решење интеграција ставова (фактички кохезија и узимање

у обзир свих позитивних аспеката супротних ставова; размена искустава наставника након примене методе – предлагање мера за унапређење методе, а самим тим и наставе.

Увођење методе контроверзне дискусије у одељење захтева неколико активности од стране наставника:

- Спремност и едукацију наставника за одржавање овог типа часа
- Информисаност одељења унапред о планираном часу
- Избор тематике која захтева дебату
- Поуздан материјал (уџбеници, радови, поуздани интернет сајтови)
- Стварање одговарајућег амбијента
- Избор група сличних способности (Harwood and Hahn, 1990).

ГЕОГРАФСКЕ ТЕМЕ ЗА КОНТРОВЕРЗНУ ДИСКУСИЈУ

Метода може да се примени у свим наставним предметима у школи. Овај рад ће се осврнути на наставу географије, која садржи бројне теме за дискусије из природне и друштвене сфере. Чак су одређене теме прожете утицајима из обе сфере, што сам процес чини комплексним, динамичним и свеобухватним.

У уџбеницима географије заступљени су разноврсни садржаји. У питању су опште-географски, физичко-географски, друштвено-географски, регионално-географски и картографски садржаји. Њихова разноврсност се огледа у постојању бројних тема, око којих је могуће практиковати модел активне наставе и дискусије. Пошто је градиво усклађено са узрастом ученика, а обилује садржајима из природне и друштвене средине за дискусију, пожељна је употреба савременијих метода у настави. Њиховим практиковањем током школске године ученици ће напредовати кроз модел активне наставе (Живковић и Јовановић, 2008; Живковић и др., 2015).

Теме за контроверзну дискусију:

- Употреба хемикалија за продуктивнију производњу хране – здравље или економија
- Развој копених, водених и ваздушних комуникација – саобраћај или очување животне средине
- Развој индустрије – привреда, запослење, раст зарада или екологија (пример заступања више гледишта)
- Политика једног детета у Кини – раст популације (или право на живот) или ограничење раста (отежано функционисање државе и друштва услед антропопресије на градове, повећаног загађења животне средине и проблема прехране око 1,4 милијарде грађана Кине)
- Изградња стамбених и пословних објеката – очување флоре, фауне и земљишта или ширење људских грађевина као неопходност развоја и функционисања

- Ширење обрадивог земљишта – очување примарне вегетације, педолошког покривача и воде (алувијалних равни река или језера које може угрозити исушивање) или раст производње хране за растућу популацију неке регије
- Туризам – привреда и задовољење људске потребе за кретањем и посетом локалитета или заштита природних (језера, пећине, планине, кањони) и друштвених (споменици, историјски и религијски објекти) вредности; не треба заборавити да је за туристичке посете потребно простор инфраструктурно опремити, што мења пејзаж.
- Увођење нових сорти биљака или врсти животиња на некој територији где пре нису постојале – ширење биодиверзитета или заштита аутохтоних врста флоре и фауне. Утврђено је да је доношење жаба крастача, европских кунића и дивљег пса динга у Аустралију озбиљно угрозило дотадашњи живи свет и екосистем на овом континенту.

Поједине набројане теме су повезане, те је могуће њихово комбиновање или засебно тумачење. Такође, пожељно је да наставници предложи деци дебату око одређених ограничења са којима се суочава ближа и даља школска средина. При томе децу треба навести да осмисле решења. На тај начин они ће потенцијално утицати на развој сопствене локалне средине.

Најважније је направити баланс између ставова, односно тежити оптималном развоју друштва које неће оштетити природу у смислу њеног угрожавања и угрожавања будућих генерација.

Литература

1. Живковић, Љ., Јовановић, С. и Рудић, В. (2015). Методика наставе географије. Београд: Српско географско друштво.
2. Awan, S. (2014). Teaching controversial issues in the classroom: a handbook for teachers. Sacramento: California State University.
3. Busey, C. and Mooney, E. (2015). Controversy and social studies teacher education. Learning with and from students: twenty examples. Volume 6, editor Pec S.
4. Fournier-Sylvester, N. (2013). Daring to debate: strategies for teaching controversial issues in the classroom. *College Quarterly*, 16 (3).
5. Hand, M. and Levinson, R. (2012). Discussing controversial issues in the classroom. *Educational philosophy and theory*, vol. 44, No. 6.
6. Harwood, A. and Hahn, C. (1990). Controversial issues in the classroom. ERIC Clearinghouse for social studies/Social science education Bloomington IN.
7. Oxfam (2006). Global citizenship guides: Teaching controversial issues. Oxford, United Kingdom: Oxfam House.
8. Kuş, Z. and Öztürk, D. (2019). Social studies teachers' opinions and practices regarding teaching controversial issues. *Australian journal of teacher education*, 44 (8).
9. Roeders, P. (2003). Интерактивна настава – динамика ефикасног учења и наставе. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета.
10. Stradling, R. (1984). Controversial issues in the classroom. In Hill, S. and Reid C., *Teaching controversial issues*. London: Edward Arnold.
11. Живковић, Љ. и Јовановић, С. (2008). Модел часа активног учења у настави географије. *Географски факултет Универзитета у Београду, Зборник радова* 56: 257-268.

Božidar Lazić

doctoral student at the Faculty of Geography, University of Belgrade
School for visually impaired students “Veljko Ramadanović”, Zemun

CONTROVERSIAL DISCUSSION FOR IMPROVEMENT GEOGRAPHY TEACHING

Abstract: Beside earning factually and logical knowledge, insight into casual-ensuing relations between objects and phenomena, it is necessary that pupils develop some skills during pedagogical-educational process. Children's cooperation in dealing with group tasks is very important from school aspects. Educational aspect means that they are taught by their coevals at the same time as they transfer knowledge to them, which is required for achieving goals. On the other hand, pedagogical part consists of earning motivation, sense of belonging to a group, sense of own significance and contribution to group success, but it also includes obstacles which pupils must manage. All that have been mentioned belongs to special concept in schooling, named controversial discussion. The name itself indicates the basic characteristics of concept – analysis certain controversial topic (actual and traditional) on classes, defense and criticism of standpoint. The best results using this kind of work are achieved by rotation of roles, more precisely in the end of first debate pupils that defended one standpoint, the second part of debate start to support standpoint they criticized before. Debate must be based on scientific arguments and acquired experiences, without one-sided expression.

Key words: controversial discussion, group work, opposing topics, argumentative discussion

Раг је љримљен 21. 03. 2020. љодине, а рецензиран 07. 10. 2020. љодине.